

**Білім беретін, ғылыми,
танымдық, жарнамалық басылым**

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ
БІЛІМ ЖОЛЫ
НҰРЛЫ ЖОЛ

**ҚР Оқу-ағарту министрлігі
№ 514 бұйрықпен бекітілген**

МББ аты: «БІЛІМ ЖОЛЫ НҰРЛЫ ЖОЛ» журналы

МББ тілі: қазақша, орысша, ағылшынша

Шығу жиілігі: айына 1 рет Тарату аумағы: Қазақстан Республикасы

Меншік иесі: «Қаламгер ТЕН» ЖШС Алматы қаласы Редактор: Нагиев И. Б.

Негізгі тақырыптық бағыты: білім беретін, ғылыми, танымдық, жарнамалық

«БІЛІМ ЖОЛЫ НҰРЛЫ ЖОЛ» журналына жарияланған ақпараттардың
авторлық құқы ақпарат авторына тиесілі, редакция жауапты емес.
Жарияланған ақпарат авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.

Журнал ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитетінде тіркелген.
Куәлік № KZ37VPY00015077. Нұр-Сұлтан қаласы. 19.09.2019 жыл

Тапсырыс: 562 Таралымы: 3000 дана.

Журнал «Қаламгер ТЕН» ЖШС баспаханасында басылды.

Алматы қаласы – 2025 жыл Телефон: 8 777 055 0590

**Қазақ әдебиеті сабағында ұлттық құндылықтарды
оқыту арқылы оқушы тәрбиесін қалыптастыру**

**ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ, ШАРДАРА АУДАНЫ
“СЫРДАРИЯ” ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕБІ**

**Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Кулымбетова Роза Бегимбетовна**

Бұл мақалада қазақ әдебиеті пәні арқылы ұлттық құндылықтарды дәріптеу жолдары қарастырылады. Көркем шығармаларды оқыту барысында оқушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесін қалыптастыру мәселелері талданады. Сонымен қатар әдебиеттің тәрбиелік әлеуеті мен ұлттық сана қалыптастырудағы рөлі айқындалады.

Тірек сөздер

Ұлттық құндылық, әдебиет, рухани тәрбие, көркем шығарма, ұлттық тәрбие, әдеби мұра.

Қазақ әдебиеті – халықтың рухани қазынасы, ұлттық дүниетанымының көрінісі. Әдебиет арқылы ұлттың тарихы, мәдениеті, салт-дәстүрі, рухани құндылықтары ұрпақ санасына сіңеді.

Бүгінгі таңда жас ұрпақ тәрбиесі қоғамдағы өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Осы тұрғыдан алғанда қазақ әдебиеті пәнінің тәрбиелік мүмкіндігі ерекше.

Қазақ әдебиеті сабағында оқушылар көркем шығармаларды оқу арқылы адамгершілік, отансүйгіштік, еңбекқорлық сияқты қасиеттерді бойына сіңіреді. Әсіресе Абай, Шәкәрім, Мағжан, Мұқағали шығармалары оқушының рухани әлемін байытады.

Әдеби шығармаларды талдау барысында оқушылар кейіпкерлердің іс-әрекетіне баға береді. Бұл олардың өмірлік ұстанымдарын қалыптастыруға ықпал етеді. Сонымен қатар әдебиет оқушының эмоциялық интеллектісін дамытады.

Сабақ барысында ұлттық ойындарды, мақал-мәтелдерді, шешендік сөздерді қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырады. Әсіресе сахналық көріністер мен шығармашылық тапсырмалар әдебиетті терең түсінуге көмектеседі.

Қазақ әдебиеті сабағында оқушыларды кітап оқуға баулу да маңызды міндеттердің бірі. Кітап оқу арқылы баланың сөздік қоры молайып, ойлау қабілеті дамиды.

Ұлттық құндылықтарды дәріптеу тек теориялық ақпарат берумен шектелмеуі тиіс. Мұғалім оқушы жүрегіне әсер ететін тәрбиелік орта қалыптастыруы қажет.

Қазақ халқының рухани дүниесі мен ұлттық болмысы ғасырлар бойы әдебиет арқылы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келеді. Әдебиет – халықтың жан дүниесінің айнасы, ұлттық мәдениеттің, салт-дәстүрдің, дүниетанымның көрінісі. Сондықтан қазақ әдебиеті пәні оқушыларға тек білім беріп қана қоймай, олардың рухани тәрбиесін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Қазақ әдебиеті пәні арқылы оқушылар халқымыздың тарихымен, мәдениетімен, әдет-ғұрпымен, салт-дәстүрімен танысады. Әдеби шығармаларда көрініс тапқан ұлттық құндылықтар оқушының дүниетанымын кеңейтіп, адамгершілік қасиеттерін қалыптастырады.

Әсіресе Абай Құнанбайұлының қара сөздері мен өлеңдері оқушыларды білімге, еңбекқорлыққа, адалдыққа тәрбиелейді. Абай шығармаларындағы «Толық адам» концепциясы қазіргі қоғам үшін де аса маңызды рухани құндылықтардың бірі болып табылады. Оқушылар ақын шығармаларын оқу арқылы терең ойлауға, өзін-өзі тәрбиелеуге үйренеді.

Шәкәрім Құдайбердіұлының шығармалары ар-ұждан, әділет, адамдық қасиеттерді насихаттайды. Ал Мағжан Жұмабаевтың поэзиясында ұлт тағдыры, ел болашағы, жастар тәрбиесі кеңінен көрініс табады. Мұндай шығармалар оқушылардың патриоттық сезімін оятады.

Қазақ әдебиеті сабағында Мұхтар Әуезовтің шығармаларын оқытудың да тәрбиелік маңызы зор. «Абай жолы» роман-эпопеясы арқылы оқушылар қазақ халқының тұрмыс-тіршілігімен, ұлттық салт-дәстүрлерімен, тарихи кезеңдерімен танысады. Сонымен қатар шығармадағы кейіпкерлер бейнесі арқылы адамгершілік пен әділеттілік идеяларын түсінеді.

Ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда батырлар жырының орны ерекше. «Қобыланды батыр», «Алпамыс батыр», «Ер Тарғын» жырлары оқушыларды ерлікке, елін сүйуге, батылдыққа тәрбиелейді. Батырлар бейнесі арқылы жас ұрпақтың бойында ұлттық рух қалыптасады.

Сабақ барысында мақал-мәтелдер, шешендік сөздер, нақыл сөздерді пайдалану оқушылардың тіл байлығын арттырып қана қоймай, тәрбиелік мәні жоғары ойларды санасына сіңіреді. Қазақ халқының даналығы жинақталған мұндай мұралар оқушының өмірге деген көзқарасын қалыптастырады.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының шығармашылық қабілетін дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Осы бағытта әдебиет сабағында сахналық қойылымдар, дебаттар, эссе жазу, шығармашылық жобалар ұйымдастыру тиімді нәтиже береді. Мұндай жұмыстар оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырады.

Сонымен қатар әдеби шығармаларды өмірмен байланыстыра оқыту маңызды. Мұғалім кейіпкерлер әрекетін қазіргі қоғамдағы мәселелермен байланыстыра отырып талдаса, оқушылардың ойлау қабілеті тереңдей түседі. Бұл олардың өмірлік ұстанымдарының қалыптасуына ықпал етеді.

Қазақ әдебиеті сабағында кітап оқуға баулу да ерекше орын алады. Кітап оқу арқылы оқушының сөздік қоры молайып, сөйлеу мәдениеті қалыптасады. Сонымен бірге көркем әдебиет баланың қиялын дамытып, рухани әлемін байытады.

Ұлттық құндылықтарды оқыту барысында мұғалімнің кәсіби шеберлігі ерекше маңызды. Мұғалім тек білім беруші емес, оқушы жүрегіне жол таба алатын тәрбиеші болуы тиіс. Әдебиетті оқыту барысында мұғалім шығарманың рухани мәнін терең түсіндіріп, оқушыны ойлануға бағыттауы қажет.

Қазіргі жастардың санасына ұлттық құндылықтарды сіңіру – ел болашағы үшін маңызды міндеттердің бірі. Ұлттық рухы биік, мәдениеті жоғары, білімді ұрпақ тәрбиелеу – әдебиет пәнінің басты мақсаты.

Қазақ әдебиеті – ұлттық тәрбиенің сарқылмас қазынасы. Әдеби шығармаларды тиімді оқыту арқылы оқушылардың рухани дүниесін байытып, адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға болады. Ұлттық құндылықтарды дәріптеу арқылы саналы, отансүйгіш, рухани бай ұрпақ тәрбиелеу – бүгінгі білім беру жүйесінің маңызды міндеті.

Қорытындылай келе, қазақ әдебиеті – ұлттық тәрбиенің негізгі тірегі. Әдеби мұраларды тиімді оқыту арқылы саналы, рухани бай, ұлтжанды ұрпақ тәрбиелеуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

- ❖ Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2020. – 196 б.
- ❖ Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Егемен Қазақстан. – 2007. – №127. (2024 жылғы өзгерістер мен толықтырулар негізінде).
- ❖ Абай Құнанбайұлы. Қара сөздер. – Алматы: Атамұра, 2021. – 224 б.
- ❖ Әуезов М. Абай жолы: роман-эпопея. – Алматы: Жазушы, 2022. – 768 б.
- ❖ Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Атамұра, 2021. – 192 б.
- ❖ Қоңыратбаев Ә. Қазақ фольклорының тарихы. – Алматы: Санат, 2020. – 312 б.
- ❖ Қазақ әдебиеті журналы. – Алматы, 2024. – №6. – 18–25 б.
- ❖ Сыдықов Қ. Ұлттық тәрбие негіздері // Қазақстан мектебі. – Алматы, 2023. – №9. – 14–19 б.
- ❖ Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. – Алматы: Раритет, 2020. – 256 б.
- ❖ Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Әдістемелік нұсқау хат. 2024–2025 оқу жылы. – Астана, 2024. – 304 б.